

Валерій Рекрут,

к. і. н.,

(Київ)

ПРИНЦИПИ РОЧДЕЛЬСЬКИХ ПІОНЕРІВ – НАЗАВЖДИ (Короткий огляд сучасного стану споживчої кооперації Англії)

Сміливий крок 28 ткачів і ремісників м. Рочдейл (графство Великий Манчестер, Великобританія), які в 1844 р. через промислову революцію та втрату робочих місць вирішили в колективний спосіб протистояти економічній убогості, до нині не втрачає актуальності й залишається для значної частини людства однією із ефективних форм щодо подолання бідності й життєвих негараздів. Саме доведені до відчаю громадяни промислового міста вирішили об'єднати свої мізерні капітали (по 1 фунту стерлінгів), відкрити власний магазин й таким шляхом забезпечити членів товариства якісними продуктами харчування. Метою відкриття торговельного закладу стало забезпечення членів товариства (пайовиків) товарами першої необхідності за справедливими цінами та спробами уникнення споживання підроблених продуктів, які домінували в мережі приватних торговельників та ще із завищеними цінами.

Магазин відкрився **21 грудня 1844 року** на вулиці Тоад-лейн (Toad Lane) і в його асортименті було лише п'ять товарів: борошно, вівсянка, цукор, масло та свічки. Однак з часом товариство набуло сталого економічного розвитку й перевершило усі сподівання скептиків та конкурентів. Подібна революція сталася завдяки головним і непорушним принципам, які забезпечили феноменальний успіх «піонерів» та згодом лягли в основу розвитку світового кооперативного руху. Тут варто їх нагадати:

Рочдельські принципи:

Демократичне управління: Один член кооперативу – один голос, незалежно від кількості придбаних паїв.

Відкрите членство: Вступити в товариство міг кожен охочий без обмежень щодо статі, релігії чи політичних поглядів.

Готівковий розрахунок: Продаж товарів здійснювався лише за готівку, що рятувало від боргової залежності.

Справедливий розподіл доходів: Частина доходів поверталася членам кооперативу пропорційно до суми зроблених ними покупок (дивіденди).

Якість товарів: Продаж лише чистих, нефальсифікованих продуктів із чесною вагою.

Освіта: Частина доходів обов'язково виділялася на навчання та культурний розвиток членів товариства і їхніх дітей.

За понад 180 років діяльності споживча кооперація Англії, непорушно дотримуючись означених «Товариством рочдельських справедливих піонерів» принципів, не втратила суспільного значення й нині перебуває на стадії інтенсивного розвитку. За оцінкою сучасних дослідників, споживча кооперація в Англії (і загалом у Великій Британії) переживає період структурної трансформації, стрімкого зростання кількості членів та активної консолідації ринку. Водночас, попри надзвичайно складні макроекономічні умови споживча кооперації Англії демонструє високу життєздатність моделі, започаткованої *«рочдельськими піонерами»*.

Тут бачиться доцільним висвітлити дані про головних гравців у зазначеній сфері діяльності. На ринку споживчої кооперації Англії домінують кілька великих об'єднань, які працюють під єдиним брендом The Co-operative (переважно в секторах роздрібної торгівлі продуктами харчування, надання ритуальних послуг, страхування та юридичного обслуговування):

Co-operative Group (Co-op): Найбільший споживчий кооператив країни. Він об'єднує понад 7,2 млн активних членів (із метою досягти 10

млн до 2030 р.) та є п'ятим за величиною продавців продуктів у Великій Британії, володіючи мережею з понад 2500 локальних магазинів.

За даними профільної асоціації [Co-operatives UK](#), кооперативний сектор демонструє рекордні показники: у Великій Британії діє **понад 10 000 кооперативів та взаємних підприємств**, їхній спільний дохід перевищує **£179,2 млрд фунтів стерлінгів (понад 10,81 трильйона гривень!!!)**, а загальна кількість членів сягає **16,6 млн осіб (кожен 4-й мешканець – член кооперативу!!!)**.

Окрім Co-op Group, в Англії діють потужні незалежні товариства, такі як **Central Co-op, Midcounties Co-operative та East of England Co-op**.

Для успішної діяльності споживчої кооперації в Англії вирішальне значення має політична підтримка з боку сучасного уряду Великої Британії, який демонструє безпрецедентну прихильність до кооперативного сектору. Зокрема, за його ініціативи було проголошено амбітну мету — **подвоїти розмір кооперативної та взаємної економіки** країни протягом наступного десятиліття. Також для адаптації законодавства під потреби сучасного кооперативного бізнесу було створено спеціальну **Бізнес-раду сектору взаємних та кооперативних підприємств** (Mutual and Co-operative Sector Business Council).

Підтримка з боку влади та розвиток сучасних форм господарювання з врахуванням кардинального скорочення витрат вивів кооперацію Англії на шлях **трансформації в екологічність (Greening)**: Англійські споживчі кооперативи активно інвестують у «*зелені технології*» та сталий розвиток. До кінця року Co-op планує відкрити діяльність до 50 екологічних магазинів (Showcase Stores), які працюють виключно на відновлюваній енергії та дозволяють знизити споживання електрики на 30%.

Окрім традиційної роздрібної торгівлі, споживча кооперація активно просувається у нові види і напрямки діяльності. Зокрема, неабиякого розвитку набуло відкриття кооперативів у сферах **соціального догляду**

(**Social Care**), відновлюваної енергетики, житлового сектору тощо. Водночас, кооперативи масово оновлюють свої мобільні додатки та лояльні програми, пропонуючи персоналізовані знижки для членів-власників, що стимулює приплив молодого покоління.

Варто зазначити, що чинне кооперативне законодавство в Англії створило надзвичайно доступні правила для охочих стати членом товариств. У маркеті групи Со-оп на кожному платіжному документі значиться таке: *«Члени «Со-оп» завжди заощаджують більше і допомагають нам підтримувати місцеві товариства. Приєднуйтеся до нас сьогодні – скачайте додаток «Со-оп», запитайте в магазині або завітайте до кооперативу»*. Для того, щоб стати членом товариства, громадянину належало внести лише **£1** фунт, який залишався на членському рахунку як частка у капіталі. Далі через мобільний додаток (наприклад, [Co-op App](#)) або офіційний сайт обраного кооперативу пайовик набував реєстрації й отримував цифрову картку у додатку (або звичайну пластикову поштою). З цього моменту член товариства отримував право: купувати товари за зниженими цінами; брати участь у щорічних зборах (AGM) та голосувати за рішення чи керівництво кооперативу.

Враховуючи обставини, що автор цієї розвідки тимчасово мешкає поблизу Кембріджа, бачиться доцільним здійснити короткий огляд діяльності кооперативів у цьому місті. Тут ми зустрічаємо унікальні особливості кооперативного руху в Англії, де на території міста із населенням близько 150 тис. мешканців спокійно вживаються представники різних груп та кооперативних об'єднань. Зокрема, Co-op Group має найбільше покриття у місті, включаючи популярні філії на [Mill Road](#), [Cherry Hinton Road](#) та історичний магазин на [Grantchester Street](#) (працює з 1912 року) (див. фото). Історія його діяльності розпочалася з того, що кооперативне товариство придбало досить успішну приватну бакалію і пекарню та вже за принципами рочдельських піонерів розпочало

обслуговування членів кооперативу та пересічних громадян. Наразі цей заклад пропонує широкий асортимент товарів повсякденного попиту, 100% британське м'ясо та пункти збору м'якого пластику.

У мешканців Кембріджа, крім торговельно-виробничої діяльності кооперативів, мають гарні відгуки декілька кооперативних установ щодо надання ритуальних послуг. На фотографії нижче ми можна переглянути будівлю кооперативу (див. фото 3).

В Кембріджі також діє самостійне регіональне кооперативне товариство під назвою [East of England Co-op](#), яке має великий сучасний магазин біля вокзалу Cambridge North на [One Cambridge Square](#). Споживачам пропонують вироби власної пекарні та гарячу їжу на винос.

Успішно працює ще одне незалежне кооперативне об'єднання [Central Co-op](#), супермаркети якого розташовані в передмісті Кембріджа, зокрема, у містечку Камбурн. Зважаючи на те, що автор цієї публікації безпосередньо мешкає у цьому містечку, спадає на думку більш детально висвітлити роботу діючих тут кооперативів.

У Камбурні працюють два супермаркети, які належать до різних кооперативних товариств Великобританії. Вони забезпечують продуктами мешканців Нижнього (Lower) та Верхнього (Upper) Камбурна.

Так, у верхній частині містечка (Верхній Камбурн) успішно працює маркет, що є філією національного товариства *Co-op Group*. Зручний локальний магазин формату «*convenience store*» біля парку (див. фото 5). Окрім базових продуктів харчування, тут можна замовити доставку товарів додому. Така послуга здійснюється за допомогою невеликих колісних роботів Starship (див. фото). Якщо у Вас обмаль часу і Ви бажаєте швидко отримати потрібні харчові продукти або деякі товари першої необхідності, Вам належить оформити через мобільний додаток Starship food delivery замовлення та вказати точну геолокацію на карті. Продукти збирають безпосередньо у магазині й відправляють їх за вказаною Вами адресою.

Водночас, Ви маєте можливість відстежувати рух робота в реальному часі. Ця послуга коштує лише 99 пені (див. фото) та є найшвидший спосіб отримати продукти «до дверей» (див фото).

У Нижньому Камбурні діє супермаркет, який є власністю незалежного об'єднання *Central Co-op* (див. фото). Він вирізняється наявністю власної випічки, відділом гарячої їжі на винос, широким асортиментом органічних продуктів та безкоштовним майданчиком для паркування автомобілів поруч із полем для гри в крикет. Магазин також має пункт прийому непотрібного громадянам одягу та взуття.

Завершаючи короткий екскурс щодо діяльності споживчої кооперації в Англії, необхідно зазначити, що всі члени кооперативів детально поінформовані про всі сфери діяльності національної кооперації Великої Британії. Пайовики мають можливість отримати повний обсяг необхідних даних, звернувшись до матеріалів [Co-op News](#) — найголовнішого і найстарішого кооперативного видання у світі, що **безперервно виходить із 1871 року**. Сьогодні це щомісячний журнал та аналітичний вебпортал, який випускається незалежним кооперативом *Co-operative Press Ltd*. Журнал висвітлює новини глобального та британського кооперативного руху, справедливої торгівлі, кредитних спілок та екологічних ініціатив.

Ще одне видання — [The Pioneer](#) — офіційний журнал **Кооперативної партії Великобританії** (*Co-operative Party*), який видається двічі на рік. Він орієнтований на політичний аспект кооперації, соціальну справедливість та солідарність членів товариств у боротьбі за достойне життя громадян.

Отже, підбиваючи підсумки викладеного вище матеріалу, ми дійшли висновку, що започатковане 1844 р. в Рочделі «Товариство рочдельських справедливих піонерів» відкрило нову епоху суспільного життя населення світу. Сповідуючи принципи взаємодопомоги та економічної співпраці, британські кооператори започаткували новий тип економічного мислення,

внаслідок якого людство створило широку мережу об'єднань споживачів для задоволення потреб членів товариств.

Примітки

У даній статті використані матеріали з доступної мережі Інтернету та опубліковані фотодокументи, здійснені автором в музеї Рочдельських піонерів (листопад 2005 р.) та на місці локації вказаних торговельних закладів споживчої кооперації Англії.

Фотоматеріали

Музей піонерів Рочдейла (The Rochdale Pioneers Museum)



1. Голова профспілки працівників споживчої кооперації Вінницької обл. В.П. Рекрут від імені кооператорів вносить пам'ятний запис у Книзі відвідувачів музею (листопад 2005 р.)



2. Директор музею Малком Прайс і В. Рекрут з Книгою пам'ятних записів
(листопад 2005 р.)



3. Будинок найдавнішого кооперативу в Кембріджі на вул. [Grantchester Street](#)



4. Будинок кооперативку з надання ритуальних послуг . Кембрідж.



5. Верхній Камбурн. Супермаркет об'єднання Со-ор Group.



Рекламне оголошення про доставку товарів за замовленням.
Вартість послуги – 99 пені.



Робот Starship (Зореліт)



Робот виконує замовлення члена кооперативу (відстань від магазину понад 3 км)



5. Приміщення кооперативу в Нижньому Камбурні.

